

ARCHEOLOGIENOTA

GREMBERGEN – KLEINZAND 2016

BUREAUONDERZOEK

ERFPUNT – CEL ONDERZOEK

RAPPORTEN VAN ERF PUNT – CEL ONDERZOEK 11

RAPPORTEN VAN ERFPUNT – CEL ONDERZOEK 11

OPDRACHTGEVER

SCI PR3, Avenue Marceau 82-85, 75016 Parijs (Frankrijk)

PROJECT

Grembergen – Kleinzand 2016

PROJECTCODE AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED
2016L268

UITVOERDER PROJECT

Erfpunt – cel Onderzoek
Regentiestraat 63
9100 Sint-Niklaas

AUTEURS

Thierry Van Neste, Marjolijn De Puydt

WETENSCHAPPELIJKE BEGELEIDING

Niet van toepassing

© Erfpunt – cel Onderzoek, 2016

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Erfpunt.

Erfpunt aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

ISSN 0778-3841

Erfpunt - cel Onderzoek

Regentiestraat 63

9100 Sint-Niklaas

Tel +32 (0)3 778 87 59

onderzoek@erfpunt.be

www.erfpunt.be

www.facebook.com/Erfpunt

<https://sketchfab.com/archeologischedienstwaasland>

1. BESCHRIJVING VAN DE UITGEVOERDE WERKEN

1.1. VERANTWOORDING

Te Kleinzand 113 te Grembergen zal SCI PR3 een commercieel centrum uitbouwen. In het kader van de geplande werkzaamheden is een archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem (bureauonderzoek) verplicht.

Dit onderzoek werd uitgevoerd door de cel Onderzoek van Erfpunt. Het verslag van resultaten werd opgesteld door Thierry Van Neste en Marjolijn De Puydt.

1.2. ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

PROJECTCODE

2016L268

WETTELIJK DEPOT

ISSN 0778-3841

ERKENDE ARCHEOLOOG

Erfpunt

OE/ERK/Archeoloog/2016/00101

Regentiestraat 63

9100 Sint-Niklaas

NAAM OPDRACHTGEVER:

SCI PR3, Avenue Marceau 82-85, 75016 Parijs

VINDPLAATSNAAM:

Grembergen – Kleinzand 2016

PROVINCIE:

Oost-Vlaanderen

GEMEENTE:

Dendermonde

DEELGEMEENTE:

Grembergen

PLAATS:

Kleinzand 113

TOPONIEM:

Ros Beiaardsite

COÖRDINATEN (LAMBERT '72):

Noord: 193045,670000 m

Oost: 130665,378000 m

Zuid: 192922,564000 m

West: 130549,973800 m

KADASTRALE GEGEVENS:

Dendermonde, Afdeling 4, Sectie B, percelen 957B2, 957W, 957Y en 957Z.

Kadasterplan: zie § 2.2.1.1

TOPOGRAFISCHE LIGGING:

Zie § 2.2.1.2

BEGINDATUM:

4 oktober 2016

EINDDATUM:

21 december 2016

RELEVANTE TERMEN UIT DE INVENTARIS ONROEREND ERFGOED

Typologie: niet van toepassing

Datering: eerste helft 20ste eeuw

Stijlen: niet van toepassing

Culturen: niet van toepassing

Materiaal: niet van toepassing

Soort: niet van toepassing

Gebeurtenis: bureauonderzoek

VERSTOORDE ZONES

Binnen het projectgebied is momenteel een groot winkelcomplex aanwezig. Het grootste deel van het gebied wordt ingenomen door gebouwen. De zone is bebouwd met 7 loodsen (stockageruimten) die opgebouwd zijn in een staalstructuur. De gebouwen zijn bekleed met betonnen gevelpanelen.

Enkel langs de oostelijke rand en het uiterst zuidelijke deel is geen bebouwing aanwezig, hier werd echter parking en een doorgang ingericht, waardoor ook deze zones verstoord werden. De doorgang werd nooit verhard, maar werd door het vrachtwagenverkeer omgevormd tot een semiverharde modderpoel.

Ter hoogte van de geplande wegnis in asfalt werd reeds een onderfundering in steenslag aangebracht.

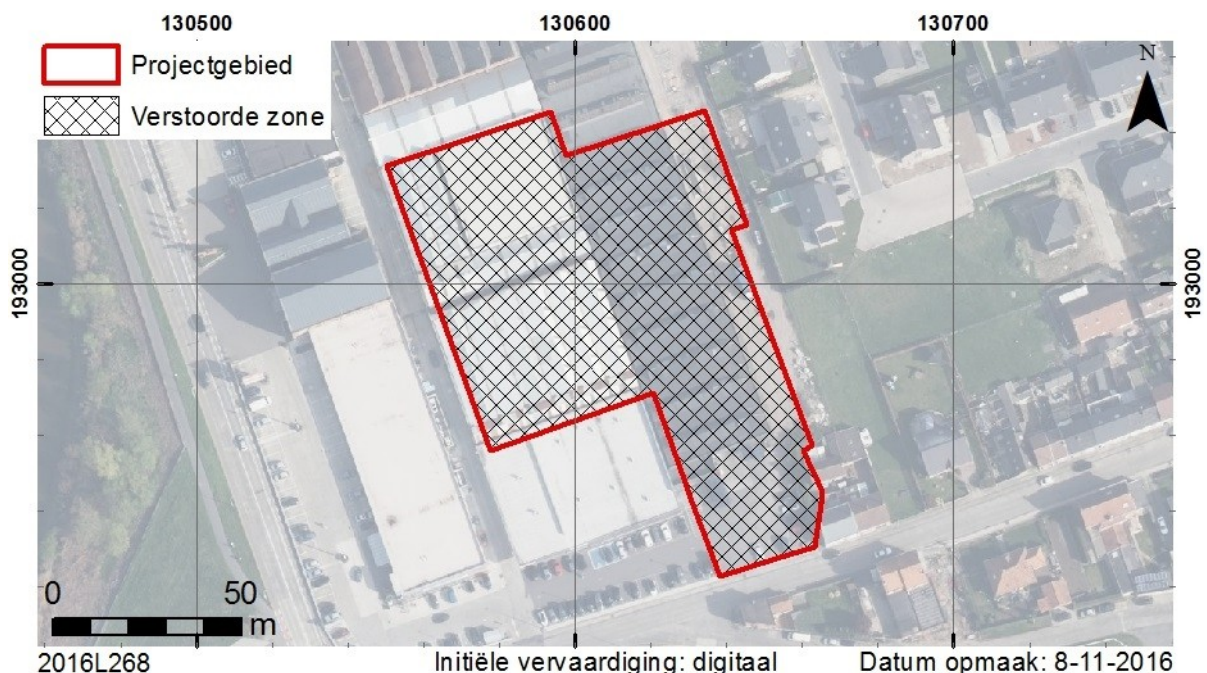

Fig. 1. Verstoorde zone.

Het is niet gekend wanneer de gebouwen precies opgericht werden. De oudste beschikbare kaart waar de zone als bebouwd wordt weergegeven dateert uit 1936. Op de topografische kaart van 1896 zijn nog geen gebouwen te zien. Het terrein werd dus tussen 1896 en 1936 ingericht. Opzoeken in het archief van Dendermonde brachten geen duidelijkheid aangaande de oprichtingsdatum aangezien het archief slechts terugging tot de jaren '90.

Hoewel de bouwplannen ontbreken, kan uitgegaan worden van een ernstige en diepgaande verstoring van de ondergrond die gepaard ging met de bouwwerken in de 20ste eeuw. Er kan echter geen vaststaande uitspraak gedaan worden aangaande de exacte omvang en diepte hiervan.

1.3. ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS

Binnen het projectgebied werd nog geen voorgaand archeologisch onderzoek uitgevoerd. Archeologisch onderzoek in de omgeving van het projectgebied zal besproken worden in §2.2.3.

1.4. OMSCHRIJVING VAN DE ONDERZOEKSOPDRACHT

1.4.1. Vraagstelling

De totale oppervlakte van het projectgebied bedraagt 7771,74 m², hierbij zal meer dan 1000 m² verstoord worden.

Artikel 5.4.1 van het decreet van 12 juli 2013 betreffende het onroerend erfgoed, gewijzigd bij het decreet van 4 april 2014 stelt dat het bij *aanvragen waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt en waarbij de percelen volledig gelegen zijn buiten archeologische zones, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones* verplicht is om een bekrachtigde archeologienota zoals vermeld in artikel 5.4.8 van datzelfde decreet toe te voegen aan een stedenbouwkundige vergunning met ingreep in de bodem.

In het kader van het bureauonderzoek:

- Wordt het plangebied afgebakend en beschreven;
- Worden reeds verstoorde en reeds onderzochte zones in kaart gebracht;
- Worden de gekende aardkundige en ecologische kenmerken geïnventariseerd;
- Worden de gekende archeologische en historische waarden en indicatoren geïnventariseerd en ingeschat;
- Wordt een beschrijving gemaakt van de geplande werken waarvoor een stedenbouwkundige vergunning of verkavelingvergunning wordt aangevraagd, de uitvoeringswijze van deze werken en de potentiële impact ervan op het bodemarchief.

Om de eventuele archeologische waarde van het onderzochte gebied in te schatten, wordt informatie verzameld over minstens volgende aspecten, op basis van alle relevante bronnen:

1. De bewoningsgeschiedenis;
2. De landschapshistoriek;
3. De topografie;
4. De geologie;
5. Het bodemgebruik;
6. De vegetatie;
7. De aanwezige erfgoedwaarden;
8. De historische ingrepen.

De resultaten van de analyses worden op plannen weergegeven. De resultaten van deze studies moeten toelaten een gemotiveerd advies te formuleren of er al dan niet verder archeologisch vooronderzoek moet uitgevoerd worden, inclusief de methodiek daarvoor.

1.4.2. Randvoorwaarden

Voor het bureauonderzoek werden geen randvoorwaarden voorzien.

1.4.3. Geplande werken en bodemingrepen

De huidige gebouwen binnen het projectgebied zullen afgebroken worden en vervangen worden door een nieuwbouw (fig. 3). Deze zal dienst doen als nieuwe handelszaak met beperkte binnen- en buitenstockage. De buitenstockage zal een overdekte buitenruimte zijn die enkel toegankelijk is via de winkel. De loszone wordt voorzien aan de zijde van Kleinzand.

De geplande bouwwerken vallen geheel binnen het bestaande gabariet van de gebouwen. Enkel aan de straatzijde wordt een bijkomend gedeelte gebouwd, wat ruimschoots binnen de uiterste grens van de bebouwing valt. De gevels zullen worden afgewerkt met een lichtgrijze aluminium beplating. Deze gevelbekleding zal eveneens aangebracht worden rondom alle wanden rond de nieuwe parking.

Aan de zuidoostelijke zijde van het gebouw zullen een septische put van 5000 liter en een regenwaterput van 15000 liter geplaatst worden. De septische put zal aangesloten worden op de bestaande riolering, de regenwaterput zal voorzien worden van een overloop naar de bestaande gracht.

Vrijwel alle rioleringsbuizen zullen een diameter van 110 mm hebben en een bedekking van minstens 25 cm.

Een deel van de huidige stockageruimten wordt afgebroken en omgevormd tot een openluchtparking in asfalt. Deze zal gevormd worden door twee lagen asfalt bovenop een fundering in gebroken puin. Er worden in totaal 87 autostaanplaatsen voorzien, waarvan 5 voorbehouden zullen zijn voor mindervaliden. Daarnaast worden een overdekte stalplaats voor 76 fietsen voorzien.

Centraal in de parking wordt een strook vrij gehouden voor groenaanplanting. Deze zal bestaan uit streekeigen hoogstambomen en lage struiken. De parking zal afwateren naar deze zone. Onder de aanpalende autostaanplaatsen wordt een regenwaterinfiltratie voorzien. De oppervlakte hiervan bedraagt minstens 114 m² en moet voorzien in een infiltratie-inhoud van minstens 71175 liter. Hoewel voorlopig nog niet duidelijk is of er gebruik kan gemaakt worden van infiltratiekratten, dan wel van bufferputten (met grotere diepte), kan in beide gevallen gesteld worden dat er een ernstige impact op de bodem zal zijn.

Alle funderingen, zowel onder het gebouw als onder de parking, worden minimaal geplaatst op de diepte van de vaste, onaangeroerde en vorstvrije grond. Voor de fundering wordt volgende opbouw voorzien:

- Aanvulling: 10 cm dikte
- Gepolierde betonplaat: 15 cm dikte
- Plinten/vorstrand: vermoedelijke aanzet op -75 cm t.o.v. de nulpas

Bij werken tijdens fase 1, aan de zuidwestelijke hoek van het huidige projectgebied, diende een putfundering voorzien te worden omwille van de slechte ondergrond. Momenteel is echter nog niet zeker of dit ook hier het geval zal zijn. Ongeacht het type fundering, zal er steeds een ernstige impact op de bodem zijn.

Aan de zuidelijke en oostelijke zijde wordt geen diepgaande fundering voorzien. Deze open ruimte wordt ingericht als parking en zal een fundering hebben met een opbouw van 40 cm, bestaande uit 30 cm gebonden steenslag met daarop een asfaltlaag van 10 cm.

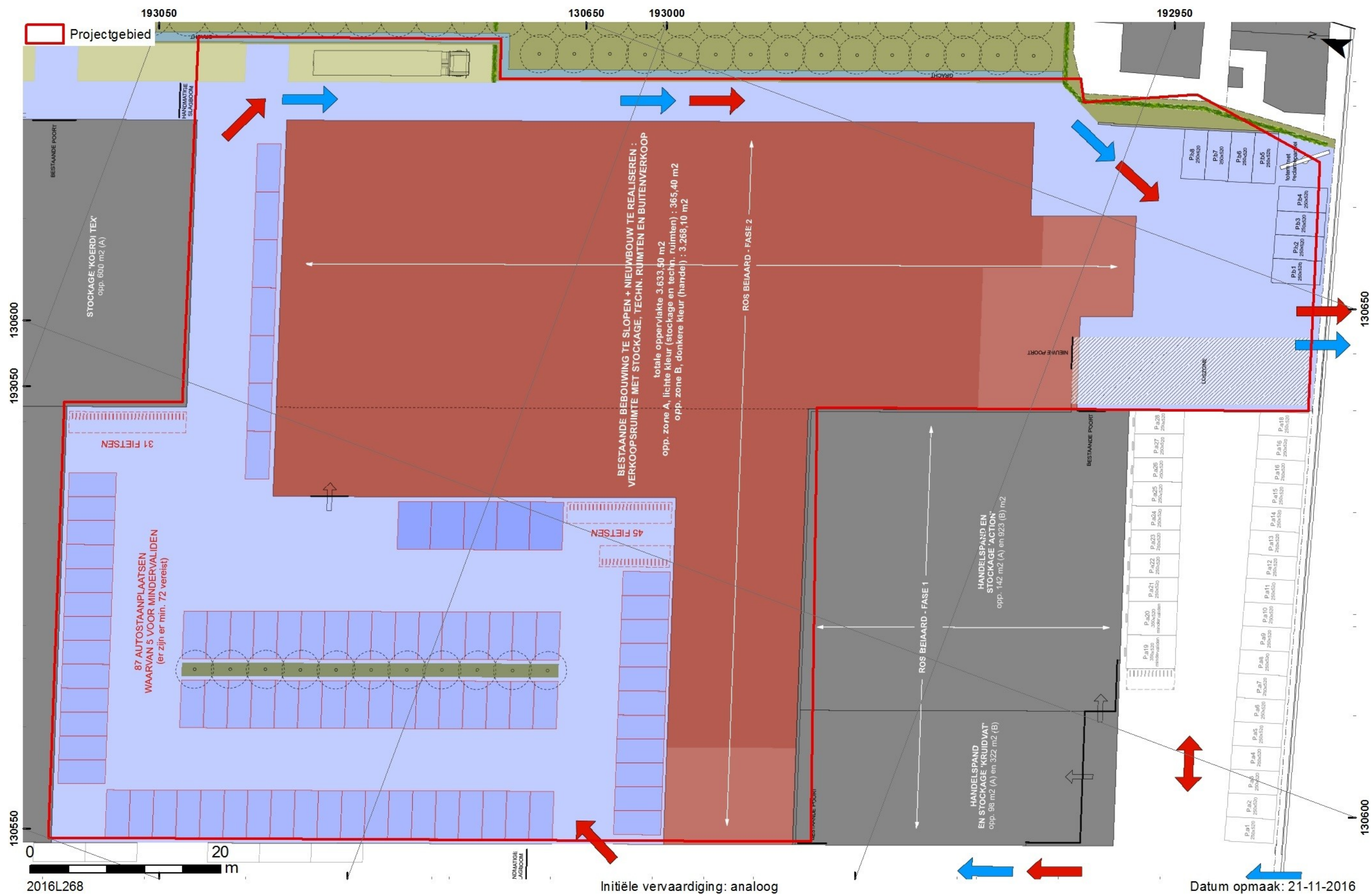
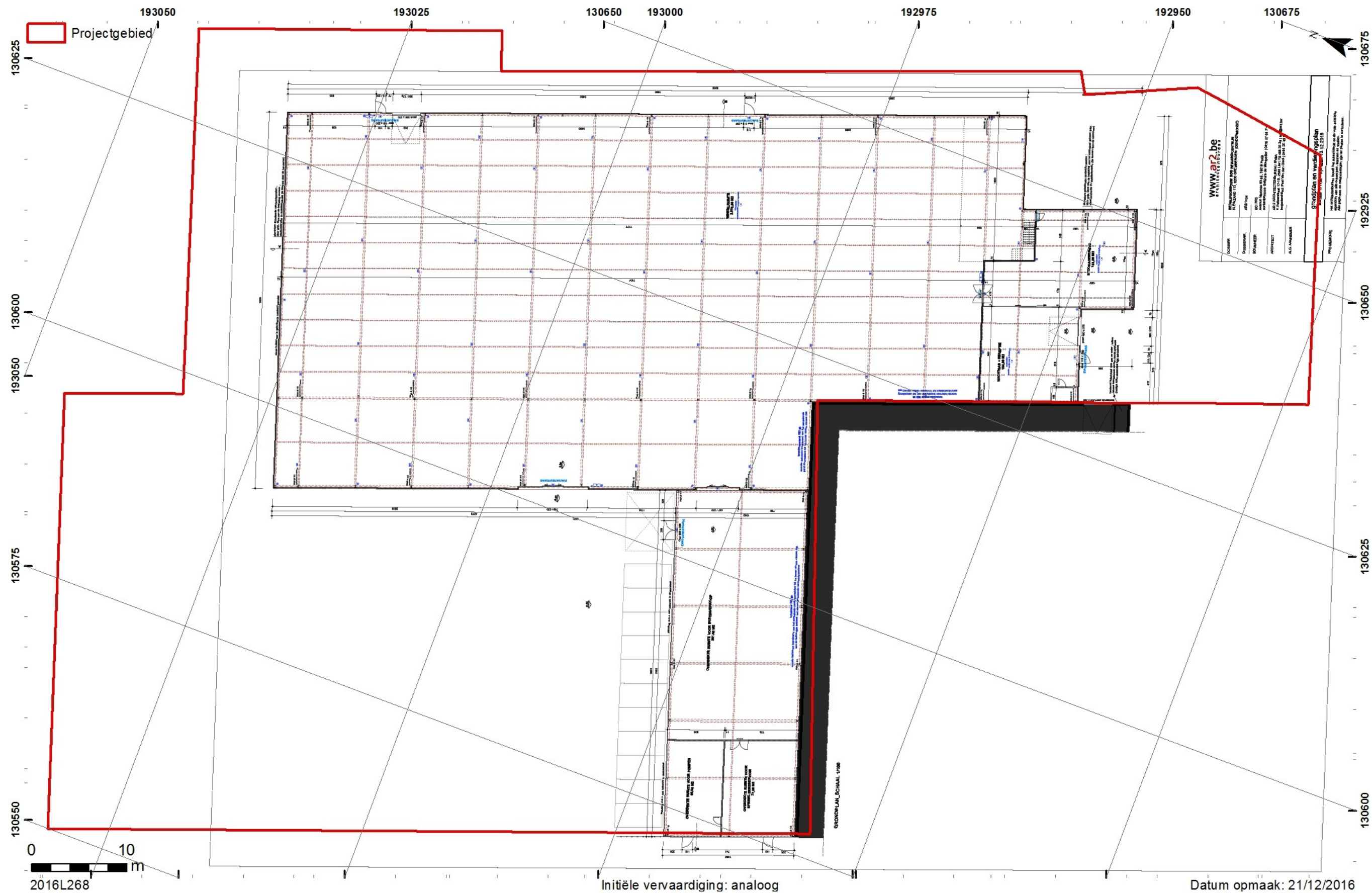

Fig. 3. Inrichtingsplan van het projectgebied (ar2 architecten).

2016L268
Fig. 4. Grondplan van het gelijkvloers (ar2 architecten).

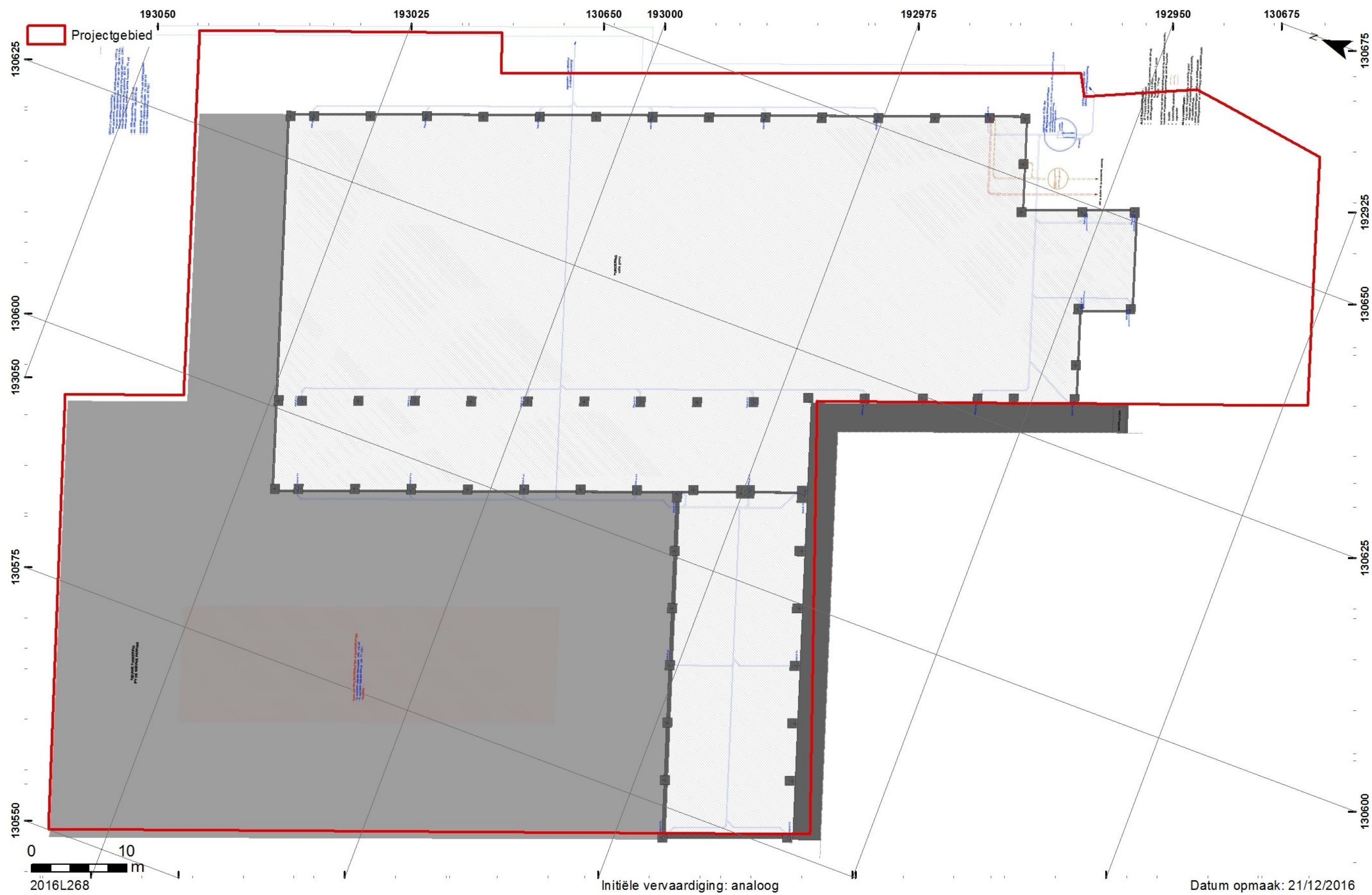

Fig. 5. Ontwerp van de riolering en fundering (ar2 architecten).

1.5. WERKWIJZE EN ONDERZOEKSSTRATEGIE

Voor het bureauonderzoek werd informatie verzameld aangaande de historische, landschappelijke en archeologische kennis van de ruime omgeving van het projectgebied. Voor de historische data werden verschillende literatuurbronnen geraadpleegd. Daarnaast werden verschillende historische kaarten gebruikt. Deze werden verkregen via de Web Map Service (WMS) voor ArcGIS van het Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen (AGIV), de “Erfgoedbank Waasland”¹ en het portaal “Cartesius”², een samenwerking tussen het Nationaal Geografisch Instituut, de Koninklijke Bibliotheek, het Rijksarchief en het Koninklijk Museum van Midden-Afrika. De verkregen kaarten werden indien nodig bewerkt, gegeorefereerd en gebruikt als laag in een GIS-omgeving. Ook de landschappelijke achtergrond van het projectgebied werd in GIS onderzocht. Hierbij werd gebruik gemaakt van gegevens die bekomen werden via de Web Map Service en de downloadcatalogus van het AGIV³. De archeologische gegevens werden hoofdzakelijk bekomen via de cel Beheer van Erfpunt. Daarnaast werden de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) en de desbetreffende onderzoeksrapporten geraadpleegd.

Op basis van de verkregen gegevens werd een inschatting gemaakt van het potentieel op kennisvermeerdering en de al dan niet te nemen maatregelen die hier het gevolg van zijn.

In de loop van dit onderzoek diende niet afgeweken te worden van de Code Goede Praktijk, werden geen externe specialisten geraadpleegd en werd geen wetenschappelijke advisering verkregen van personen die buiten het project stonden.

Dit rapport schets het algemene kader van het onderzoek en bevat de neerslag van de onderzoeksresultaten. Een kopie ervan wordt in digitale vorm aangeleverd aan SCI PR3, het agentschap Onroerend Erfgoed en Erfpunt – cel Beheer.

2. ASSESSMENTRAPPORT

2.1. BESCHRIJVING EN MOTIVERING VAN METHODEN

Voor het assessment van het projectgebied werden de bepalingen in hoofdstukken 7 en 12 van de Code Goede Praktijk gevolgd. In eerste instantie werd het projectgebied afgebakend en beschreven. Dit gebeurde in ArcGIS door middel van de digitale kadasterplannen, de bodembedekkingkaart en de inventaris van het landschappelijk en bouwkundig erfgoed. De aardkundige en ecologische kenmerken werden geïnventariseerd aan de hand van geologische en bodemkundige kaarten. Gekende archeologische en historische waarden en indicatoren werden geïnventariseerd aan de hand van gegevens van de Centrale Archeologische Inventaris (CAI), de inventaris van het bouwkundig erfgoed en een literatuurstudie. Aan de hand van historische kaarten en luchtfoto's werd de recentere geschiedenis onderzocht. Niet-georefereerde beelden werden georefereerd op basis van herkenningpunten. Vrijwel steeds werd hierbij gebruik gemaakt van een eerstegraads polynomiale vergelijking. Voor de visualisatie van de verschillende kaartlagen werd steeds rekening gehouden met de gebruiksschaal en de resolutie van de desbetreffende kaartlaag.

Bij al deze onderzoeken werd rekening gehouden met gegevens die betrekking hadden op het projectgebied, alsook de onmiddellijke tot nabije omgeving.

¹ <http://www.waaserfgoed.be>

² www.cartesius.be

³ <https://download.agiv.be/Catalogus>

Op basis van historische kaarten en luchtfoto's kon vastgesteld worden dat het projectgebied voorafgaand aan de 20ste eeuw gekenmerkt werd door een lage densiteit aan bebouwing en vanaf de 20ste eeuw in beslag werd genomen door een hoge densiteit aan bebouwing.

2.2. ASSESSMENT VAN HET ONDERZOCHE GEBIED

2.2.1. Situering van het projectgebied

2.2.1.1. Algemene situering

Het projectgebied is gelegen te Grembergen, een deelgemeente van Dendermonde (Oost-Vlaanderen) en is kadastraal gekend onder Dendermonde, afdeling 4, sectie B, percelen 957B2, 957W, 957Y (partim) en 957Z (partim). Het projectgebied bevindt zich op de linkeroever van de Schelde aan de kruising van Kleinzand en Zeelsebaan. (fig. 6)

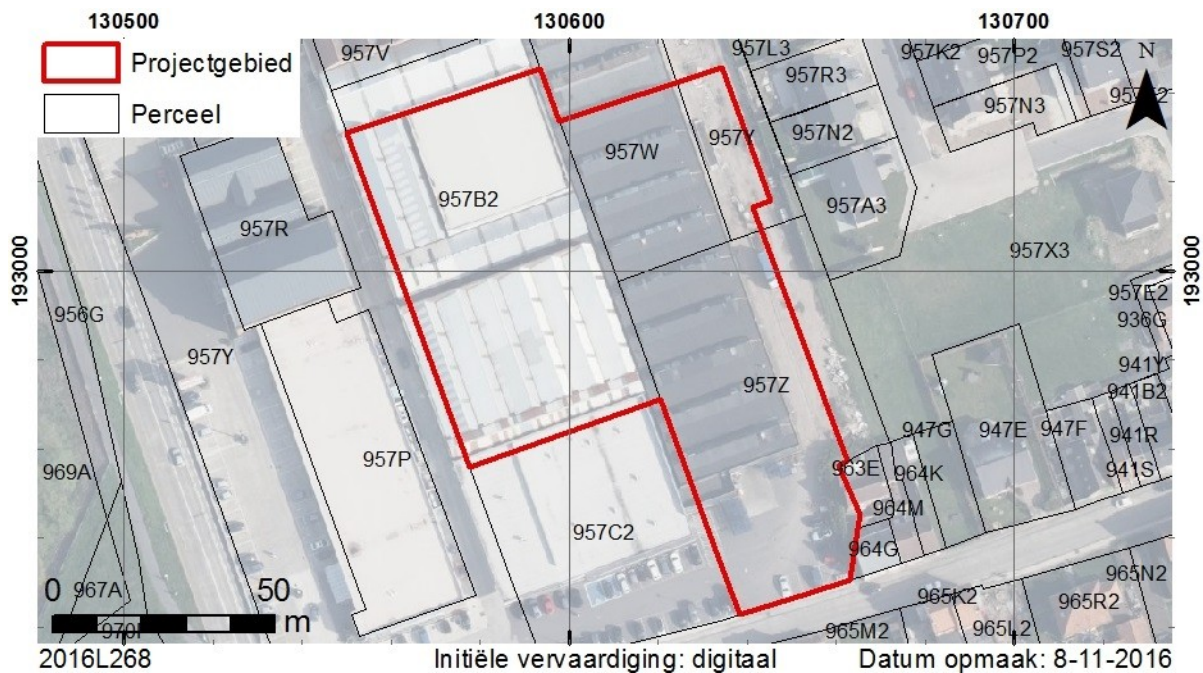

Fig. 6. Situering op het kadaster (GDI-Vlaanderen 2015).

Op de bodembedekkingkaart staat het projectgebied grotendeels aangeduid als “gebouw”, aan de zuidelijke en oostelijke rand staat het projectgebied aangeduid als “overig afgedekt” en “gras, struiken”. Dit komt overeen met de huidige realiteit waar het grootste deel van het projectgebied wordt ingenomen door verschillende winkels en de overige oppervlakte wordt ingenomen door parking. In de zuidoostelijke hoek van het projectgebied bevindt zich een heg die de afbakening van een woning vormt. (fig. 7)

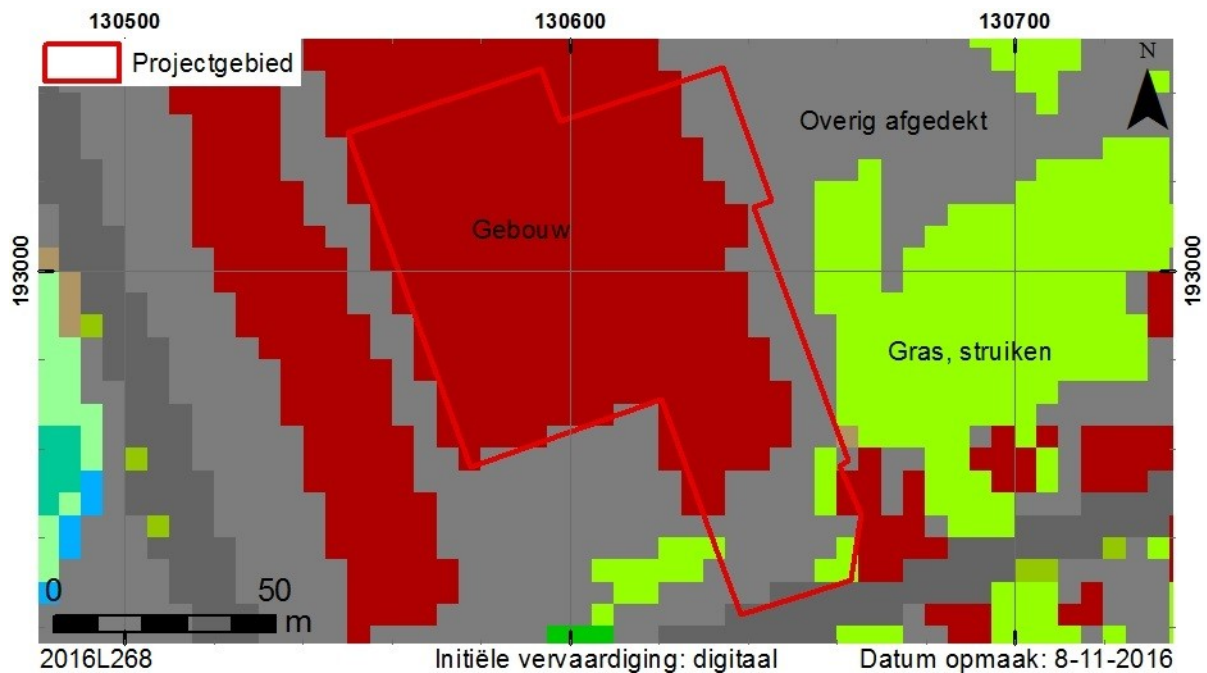

Fig. 7. Situering op de bodembedekkingkaart (AGIV WMS).

2.2.1.2. Topografische en hydrografische situering

Het projectgebied is gelegen op de linkeroever van de Schelde. Op de Vlaamse Hydrografische Atlas bevindt het projectgebied zich in het Beneden Scheldebekken tussen de monding van Oostveergote en de monding van de afgesloten Dender.

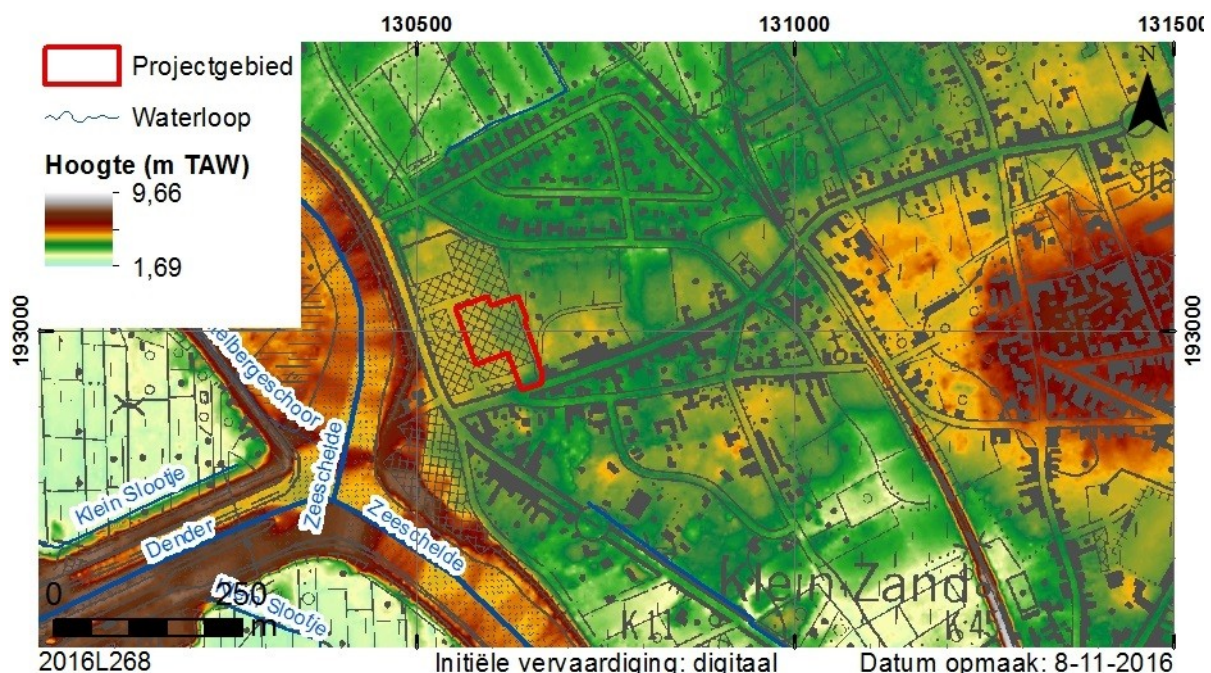

Fig. 8. Situering op de topografische kaart en het DHM (AGIV WMS; GDI-Vlaanderen 2006).

Vanwege de aanwezige bebouwing binnen het terrein is er binnen het projectgebied slechts een zeer beperkte dekking van de gefilterde LIDAR-data om de hoogte te bepalen. Op basis van interpolatie kan gesteld worden dat het laagste punt 3,79 m TAW bedraagt en zich in het zuiden bevindt, het hoogste punt – 4,87 m TAW – is gelegen in het noordwesten.

Aangezien de gefilterde LIDAR-data weinig tot geen relevante informatie biedt aangaande het projectgebied, biedt onderstaand terreinprofiel (fig. 9) slechts een zeer ruime indicatie van het algemene geïnterpoleerde reliëf. Het werkelijke reliëf zal er vermoedelijk anders uitzien.

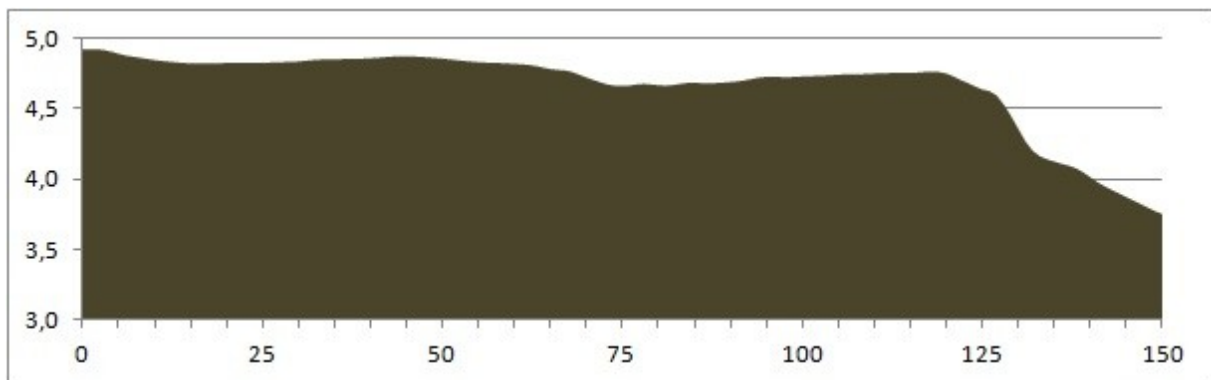

Fig. 9. Terreinprofiel (NW-ZO).

2.2.1.3. Geologische en bodemkundige situering

De lithostratigrafische ondergrond van het projectgebied maakt deel uit van de Formatie van Maldegem, meer bepaald het Lid van Ursel. Deze formatie werd gevormd tijdens het laat Eoceen (41,2 – 39,5 miljoen jaar geleden). Het Lid van Ursel wordt gekenmerkt door homogene grijsblauwe tot blauwe klei, weinig of niet kalkhoudend en niet glauconiethoudend. Het is gemiddeld 10 m dik.⁴

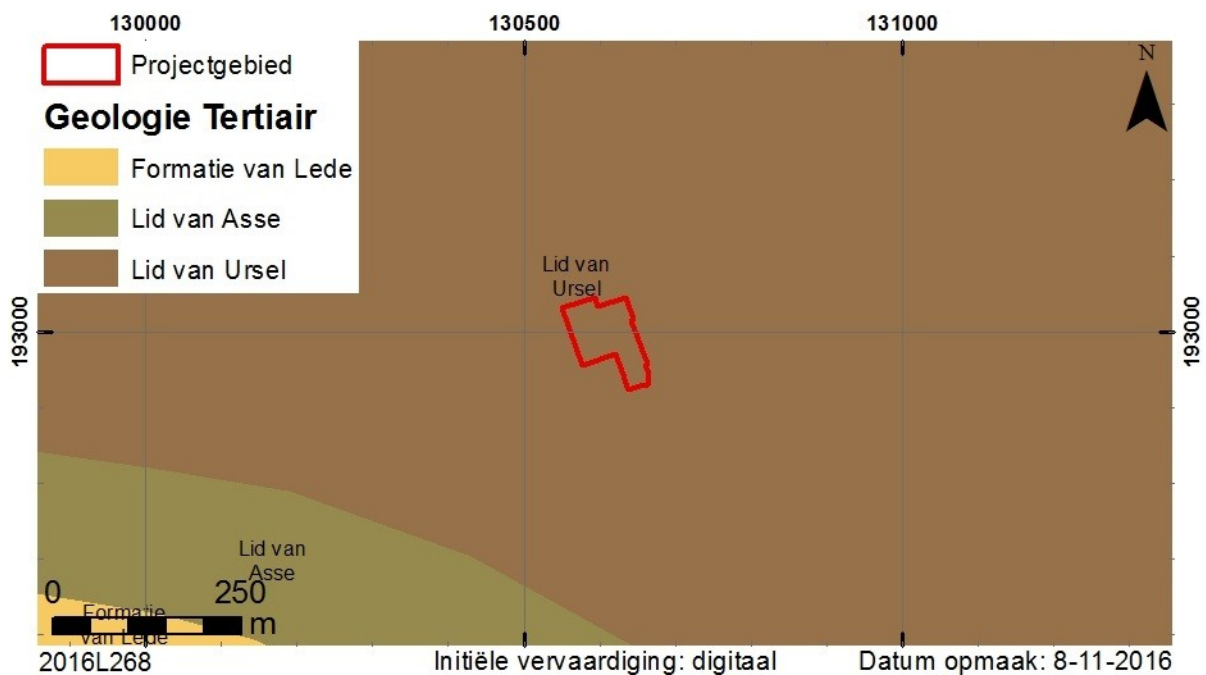

Fig. 10. Situering op de geologische kaart van het Tertiair (GDI-Vlaanderen 2002).

⁴ Bogemans 1996, 10.

De Tertiaire lagen werden tijdens het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) afgedekt door fluviatiele afzettingen. Deze afzettingen werden vervolgens, tevens in het Weichseliaan, afgedekt door eolische afzettingen of door hellingafzettingen. Als laatste werden er nog fluviatiele afzettingen uit het Holoceen en mogelijk Tardiglaciaal gedeponeerd.

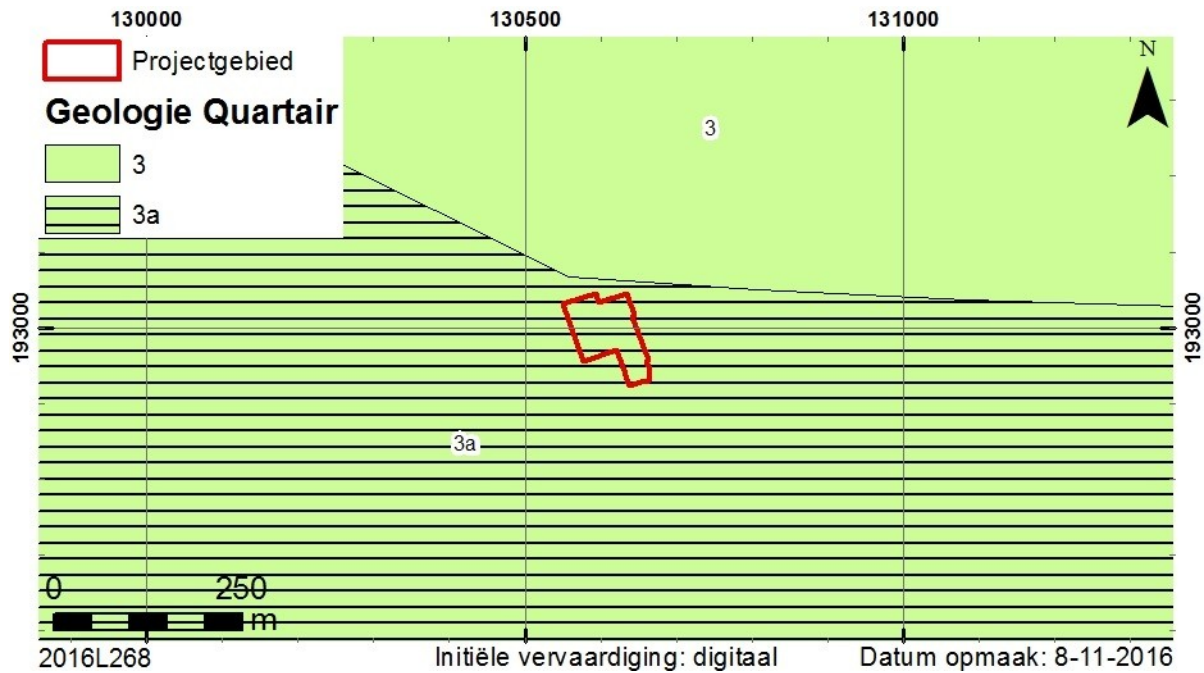

Fig. 11. Situering op de geologische kaart van het Quartair (Bogemans F. 2005).

Op de bodemkaart wordt het westelijke deel van het projectgebied omschreven als bebouwde zone. Het oostelijke deel van het projectgebied staat aangeduid als matig natte zandgronden met verbrokkelde textuur B horizont (Zdc). De bovengrond van deze bodems is donker grijsbruin, goed, humeus, ongeveer 30 cm dik en rust veelal op een 10-20 cm dikke, iets bruinere overgangshorizont, gevolgd door een sterk gevlekte textuur B horizont met talrijke (zeer) bleekbruine instulpingen van grijs materiaal en soms harde kleine ijzerconcreties. Roestverschijnselen beginnen tussen 40 en 60 cm.⁵

⁵ Van Ranst & Sys 2000, 134.

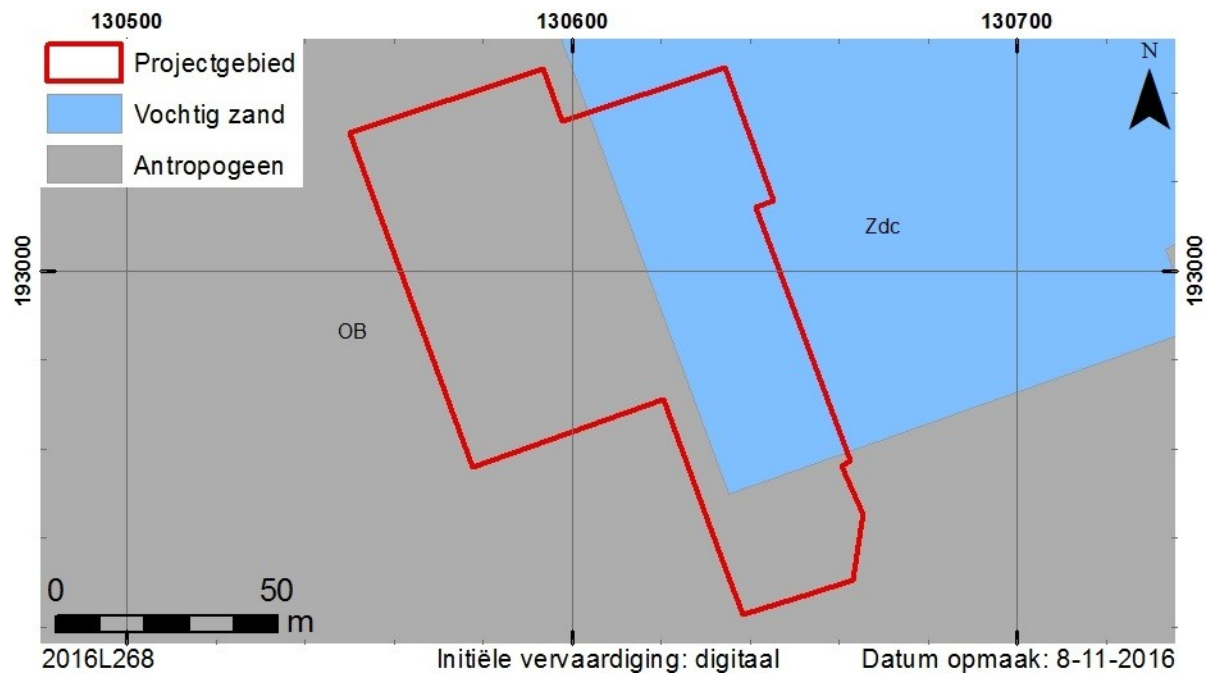

Fig. 12. Situering op de bodemkaart (GDI-Vlaanderen 2001).

Op de potentiële bodemerosiekaart is er voor het projectgebied geen informatie voorhanden (fig. 13). Op de omliggende percelen staat de erosie aangeduid als verwaarloosbaar.

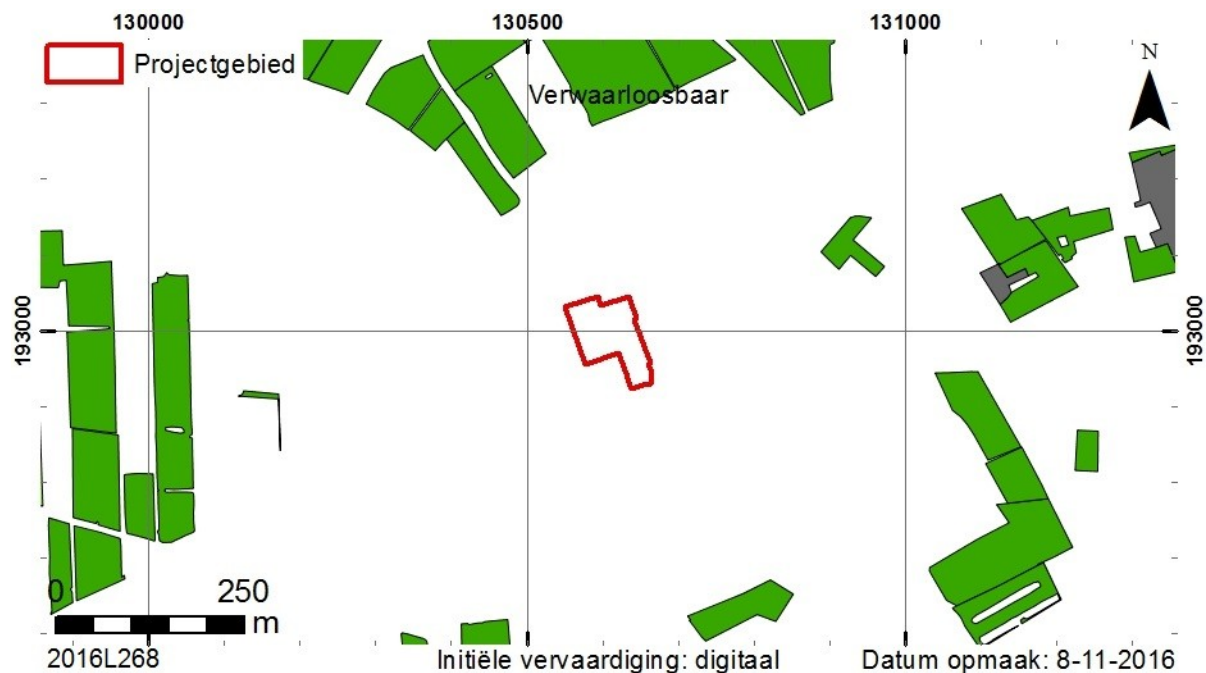

Fig. 13. Situering op de potentiële bodemerosiekaart (AGIV WMS).

2.2.1.4. Bodemkundige waarnemingen

In het kader van het bureauonderzoek werd geen landschappelijk (boor)onderzoek uitgevoerd. Bij bodemkundig onderzoek tijdens het onderzoek ten oosten van het projectgebied (vergunningnummer 2010/163) werd vastgesteld dat de stratigrafie bestond uit een Ap-horizont van ± 30 cm met daaronder een B-horizont die gemiddeld 15 cm dik was. Onder de B-horizont bevond zich een heterogeen beige laag met bruine roestvlekken en ijzerconcreties. Deze laag werd geïnterpreteerd als stuifzand dat afkomstig was van duinen langs de Schelde

en bevatte sporen uit de recente periode tot en met de vroege ijzertijd. Op basis van de stratigrafie van de sporen werd vermoed dat er sprake was van verstuiving gedurende verschillende periodes. Op sommige plaatsen dekte de stuifzandlaag – die een variabele dikte had – een oud loopvlak of ploeglaag af dat ruim gedateerd kon worden tussen de vroege ijzertijd en de midden-Romeinse tijd. Onder het oude loopvlak werden nog een kleileempakket van ± 15 cm dik en een lemige zandlaag aangetroffen. Op de overgang tussen beide lagen (± 1110 cm onder het maaiveld) werden veel sporen uit de metaaltijden aangetroffen.⁶

In hoeverre deze bodemkundige omschrijving kan doorgetrokken worden naar het huidige projectgebied is uiteraard niet duidelijk. Aangezien het gebied dicht bij de Schelde gelegen is, is het mogelijk tot waarschijnlijk dat hier vroeger zandduinen aanwezig waren die vervolgens geërodeerd werden.

2.2.2. Historische beschrijving

De eerste vermelding van Grembergen (“Grendberga”) dateert van 1019. Oorspronkelijk bestond deze plaats uit twee gelijknamige heerlijkheden. De voornaamste hiervan werd gehouden door de Graaf van Vlaanderen, als Heer van Dendermonde en de andere door de familie Roels. Sinds de 17de eeuw werden beide respectievelijk opgevolgd door de families d’Aubremont, d’Espinosa en Christijn de Ribaucourt en door de families Van Weynssone en de Villers.

In de late middeleeuwen kende Dendermonde en omgeving een bloei dankzij de huiselijke lakenweverij en dit ondanks de veelvuldige belegeringen in de 14de eeuw. Zo werd Dendermonde in 1344 belegerd door de Gentenaars, dit veroorzaakte veel schade voor Grembergen. Na de Gentenaren passeerde ook Jacob Van Artevelde in 1347 en Philips Van Artevelde in 1380. Deze laatste gebruikte Grembergen als uitvalbasis voor de belegering van Dendermonde. De oude kerk werd verwoest tijdens een aanval van de Franse troepen in 1706. Deze laatste aanvallen hebben de lakenhandel geremd.

Doordat Grembergen vlak naast de Schelde ligt, werd het dorp meerdere malen geteisterd door overstromingen en doorbreken van dijken (fig. 14).⁷

⁶ Deconynck & Vergruggen 2010, 15-18.

⁷ Agentschap Onroerend Erfgoed 2016a.

Fig. 14. Situering op een figuratieve kaart uit 1692 met aanduiding van een overstroming (www.cartesius.be).

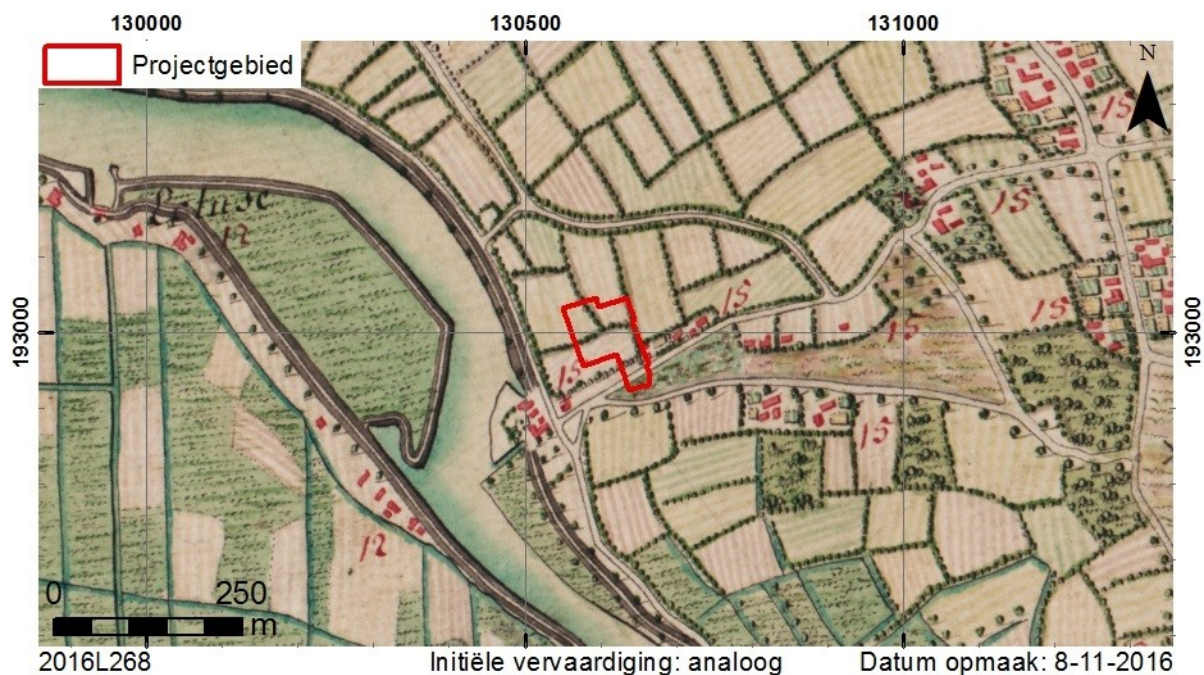

Fig. 15. Situering op de kaart van Ferraris (AGIV WMS).

Omtrent het projectgebied zelf zijn geen geschreven historische bronnen beschikbaar. De oudste gedetailleerd, beschikbare kaart met betrekking tot het projectgebied is de kabinetskaart van Ferraris (fig. 15). Op deze kaart is te zien hoe het grootste deel van het projectgebied in de 18de eeuw werd ingenomen door akkers. In het zuidelijke deel van het projectgebied ligt een weg. Aan de andere kant van de weg bevond er zich een 'onbegaanbaar moeras'. Het wegennet in de onmiddellijke omgeving van het huidige projectgebied op de Ferrariskaart komt grotendeels overeen met het huidige wegennet. Het is zeer waarschijnlijk dat de weg in het zuiden van het projectgebied zich in werkelijkheid ten zuiden van het projectgebied bevond en dat de weergave een gevolg is van de andere projectie van de

Ferrariskaart. Ten oosten van het projectgebied, aan de straat Kleinzand, bevonden zich enkele gebouwen.

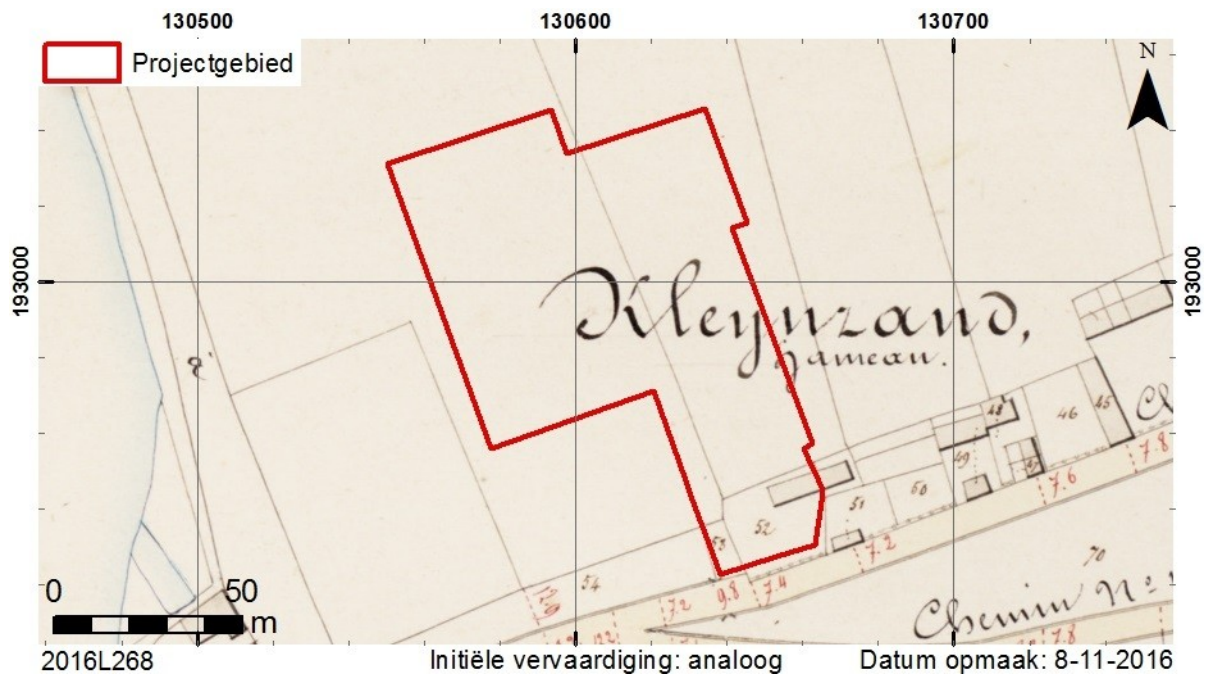

Fig. 16. Situering op de Atlas der Buurtwegen (AGIV WMS).

Deze gebouwen komen ook voor op de 19de-eeuwse kaarten van het projectgebied (fig. 16-fig. 18). Op deze kaarten is eveneens bebouwing te zien in het zuidelijke deel van het projectgebied.

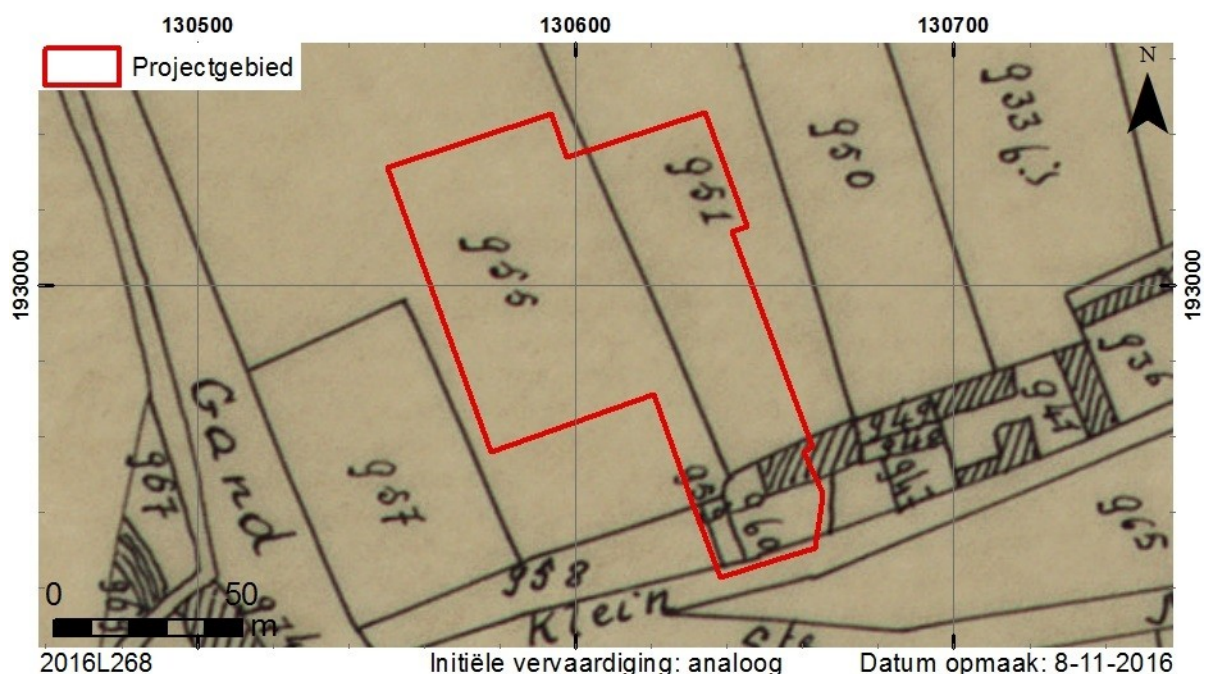

Fig. 17. Situering op het kadasterplan van Popp (AGIV WMS).

Fig. 18. Situering op de kaart van Vandermaelen (AGIV WMS).

Op de topografische kaart van 1936 is de eerste aanduiding van bebouwing binnen het projectgebied zichtbaar (fig. 19). De bebouwing is hoofdzakelijk terug te vinden in het westelijke deel van het projectgebied. Aangaande deze bebouwing werd geen informatie teruggevonden bij de stedenbouwkundige dienst of het archief van Dendermonde.

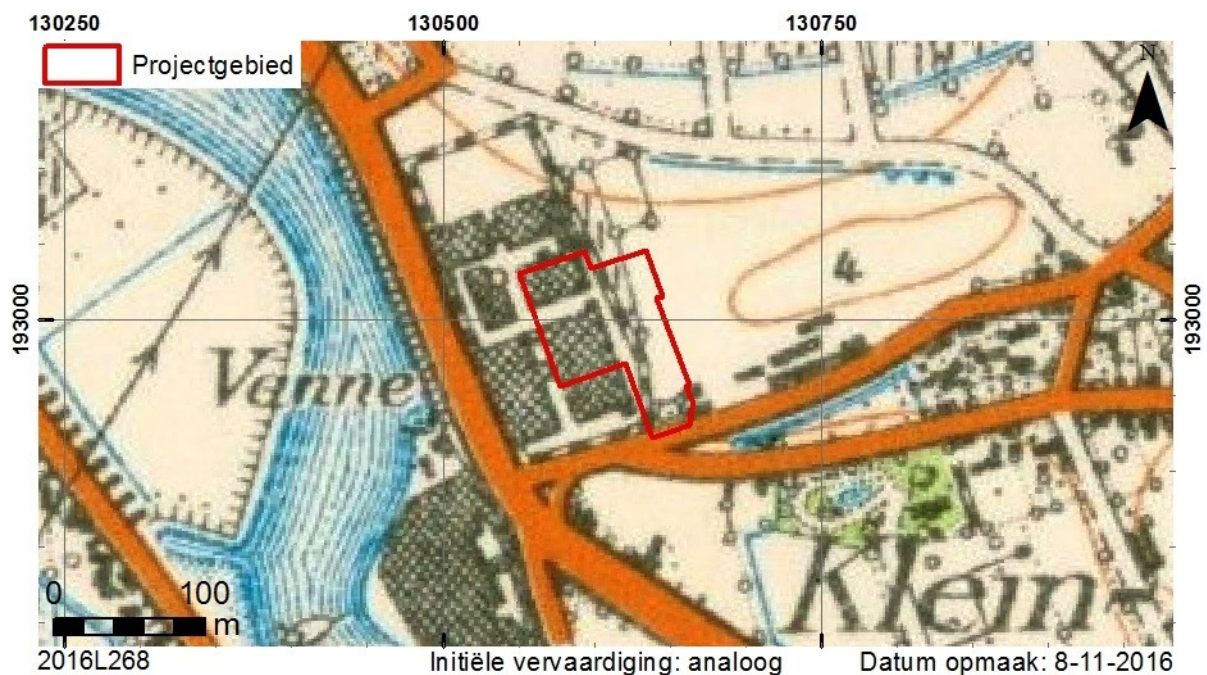

Fig. 19. Situering op de topografische kaart van 1936 (www.cartesius.be).

Op de kaarten uit de 18de tot vroege 20ste eeuw is te zien dat de monding van de Dender zich niet, zoals vandaag de dag het geval is, tegenover het projectgebied bevond. De loop van de Dender is immers in de jaren zeventig van de vorige eeuw verlegd geweest. Op de luchtfoto

van 1971 (fig. 20) zijn de graafwerken van de nieuwe loop van de Dender duidelijk te zien. De oude loop van de Dender werd op 15 november 1978 afgesloten.⁸

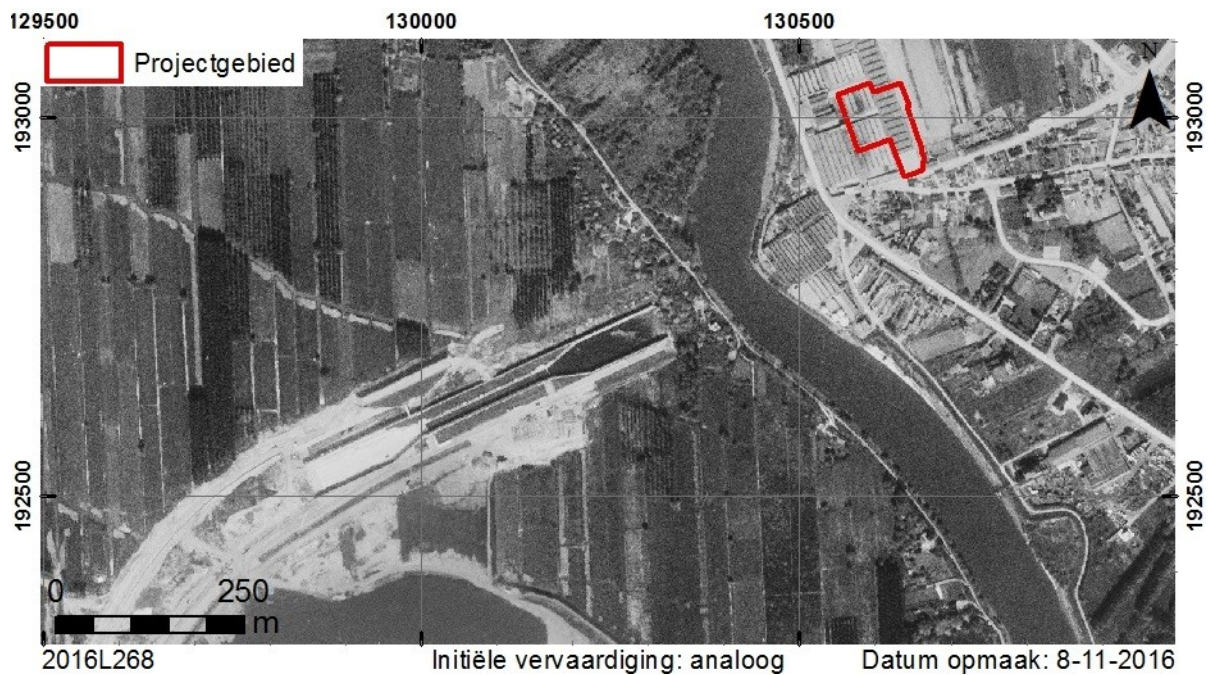

Fig. 20. Situering op een luchtfoto uit 1971 (AGIV WMS).

Op de detailopname van dezelfde luchtfoto (fig. 21) is tevens te zien dat het winkelcomplex binnen het projectgebied verder werd uitgebreid. Sinds 1971 lijkt de bebouwing binnen het projectgebied vrijwel ongewijzigd te zijn gebleven. Tegen 2000-2003 werd wel het dak van het noordwestelijke gebouw veranderd. Ten zuidwesten van het projectgebied werd in de periode 2008-2011 een gebouw afgebroken (fig. 23). Deze zone werd tijdelijk in beslag genomen als parking en tegen 2015 stond er opnieuw een gebouw (fig. 25). Voor 2012 is men ook begonnen met de bouw van een nieuwe wijk ten oosten van het projectgebied (fig. 24).

⁸ Agentschap onroerend erfgoed 2016b.

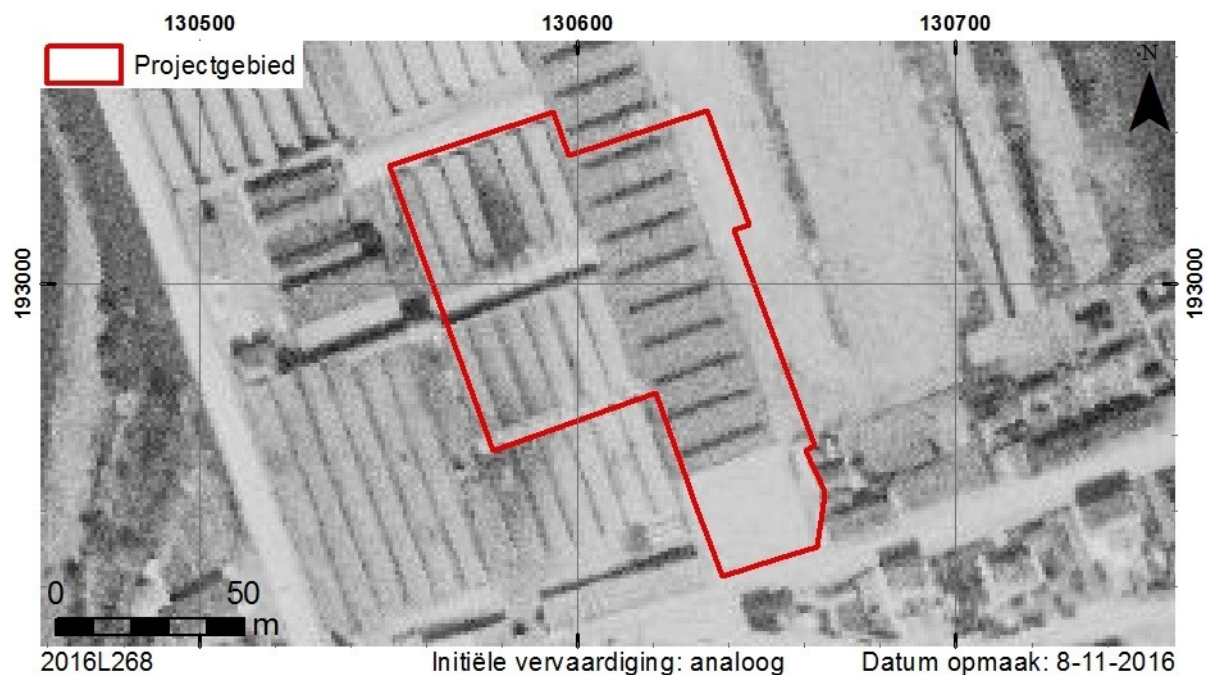

Fig. 21. Situering op een luchtfoto uit 1971 (detail) (AGIV WMS).

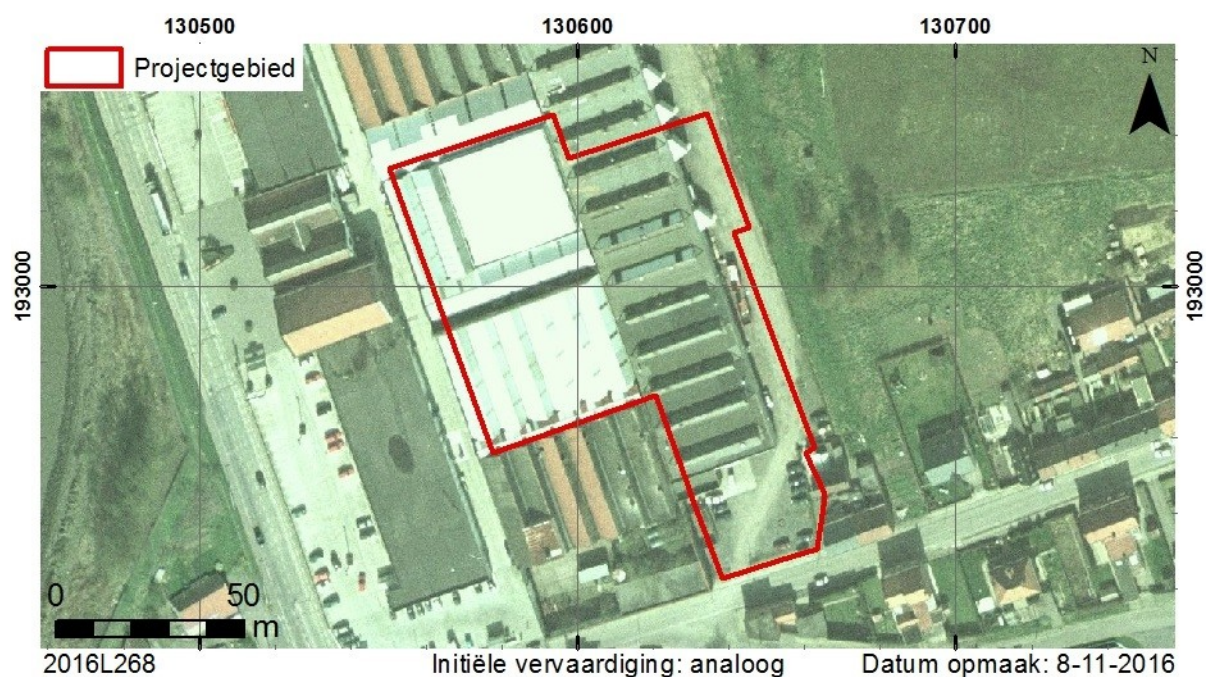

Fig. 22. Situering op een luchtfoto uit de periode 2000-2003 (AGIV WMS).

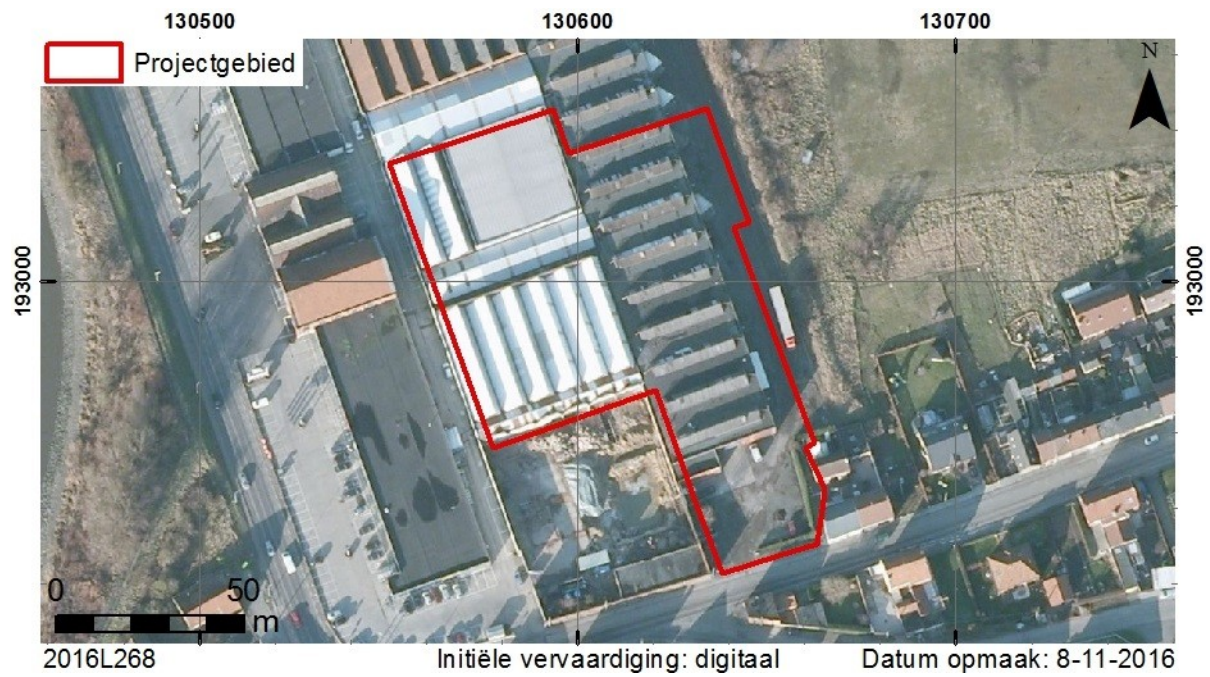

Fig. 23. Situering op een luchtfoto uit de periode 2008-2011 (AGIV WMS).

Fig. 24. Situering op een luchtfoto uit 2012 (AGIV WMS).

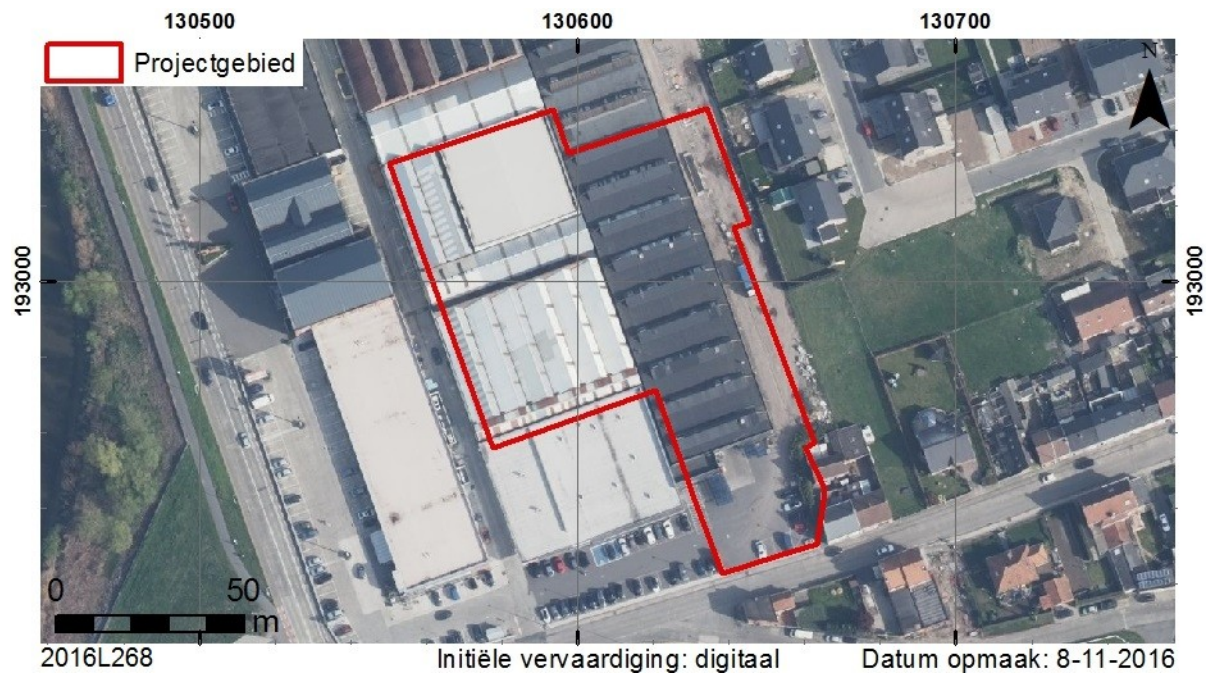

Fig. 25. Situering op luchtfoto uit 2015 (AGIV WMS).

2.2.3. Archeologisch kader

Ten oosten van het huidige projectgebied werd in 2010 een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem uitgevoerd (fig. 26-150783 en 2010/118). Daarbij werden sporen van de late bronstijd en vroege ijzertijd aangetroffen⁹. Hierop werd besloten om een definitief onderzoek (CAI 151343) uit te voeren op 0,5 hectare in het oostelijk deel van het oorspronkelijk projectgebied. Hierbij werden nederzettingssporen uit de late bronstijd en vroege ijzertijd aangetroffen. Daarnaast werden er tevens drie Romeinse brandrestengraven en laat- tot postmiddeleeuwse grachten en kuilen aangetroffen op en in het stuifzand dat plaatselijk werd aangetroffen.¹⁰

⁹ Laloo & Blanchaert 2010.

¹⁰ Deconynck & Verbruggen 2010.

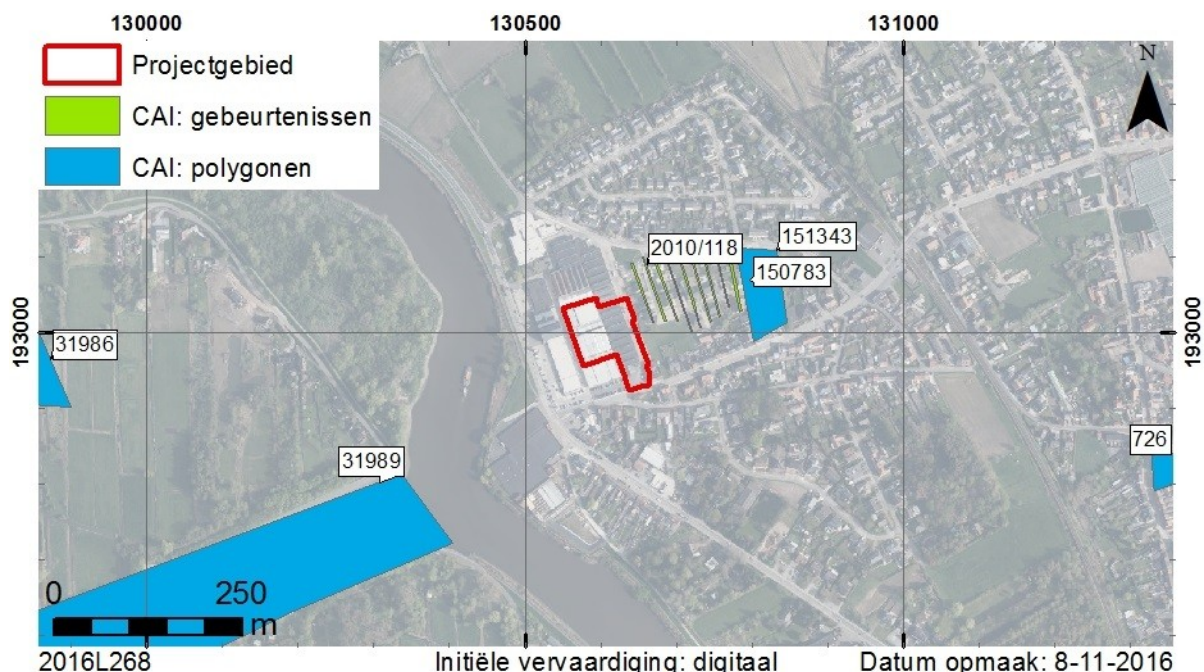

Fig. 26. Overzicht van de gekende archeologische waarden in de omgeving (GDI-Vlaanderen 2016).

Verder naar het oosten bevond zich de Nieuwe Windmolen (CAI 726), een 18de-eeuwse oliewindmolen die ook aangeduid staat op de Ferrariskaart.

Aan de overkant van de Schelde zijn twee archeologische sites bekend. De eerste wordt de Nieuwe Denderbedding (CAI 31989) genoemd en is een verzamelnaam voor alle losse vondsten die zijn aangetroffen in het opgespoten materiaal van de Denderverlegging. Het betreft hier een hertshoornen hoofdstangdissel uit het laat-mesolithicum, een pijlpunt en een kling uit laat-mesolithicum, een munt en een grijze ceramiek spinschijfje uit Merovingische periode en bouw materiaal, metalen lepels, munten en aardewerk uit late middeleeuwen.

In de Sint-Onolfs-Polder (CAI 31986) zijn er bij turfwinning een strijdhamer uit de vroege bronstijd en aardewerk uit het laat-neolithicum aangetroffen.

2.2.4. Synthese

Het projectgebied bevindt zich aan de linkeroever van de Schelde en wordt gekenmerkt door een zandbodem. Uit historisch en cartografisch onderzoek is gebleken dat er tot het begin van de 20ste eeuw geen verstoringen waren binnen het projectgebied. Voor 1936 werd echter een winkelcomplex gebouwd. Tegen 1971 werd het complex verder uitgebreid binnen het projectgebied. Aangezien er geen bouwplannen beschikbaar zijn, is het niet geweten in welke mate de ondergrond is verstoord. Indien er met betonpoeren werd gewerkt zal de verstoring eerder plaatselijk zijn. Daarenboven is ten oosten van het projectgebied een archeologische site aangetroffen die onder een afdekking van ca. 110 cm is gelegen. De aanwezigheid van archeologisch erfgoed is dus niet uitgesloten.

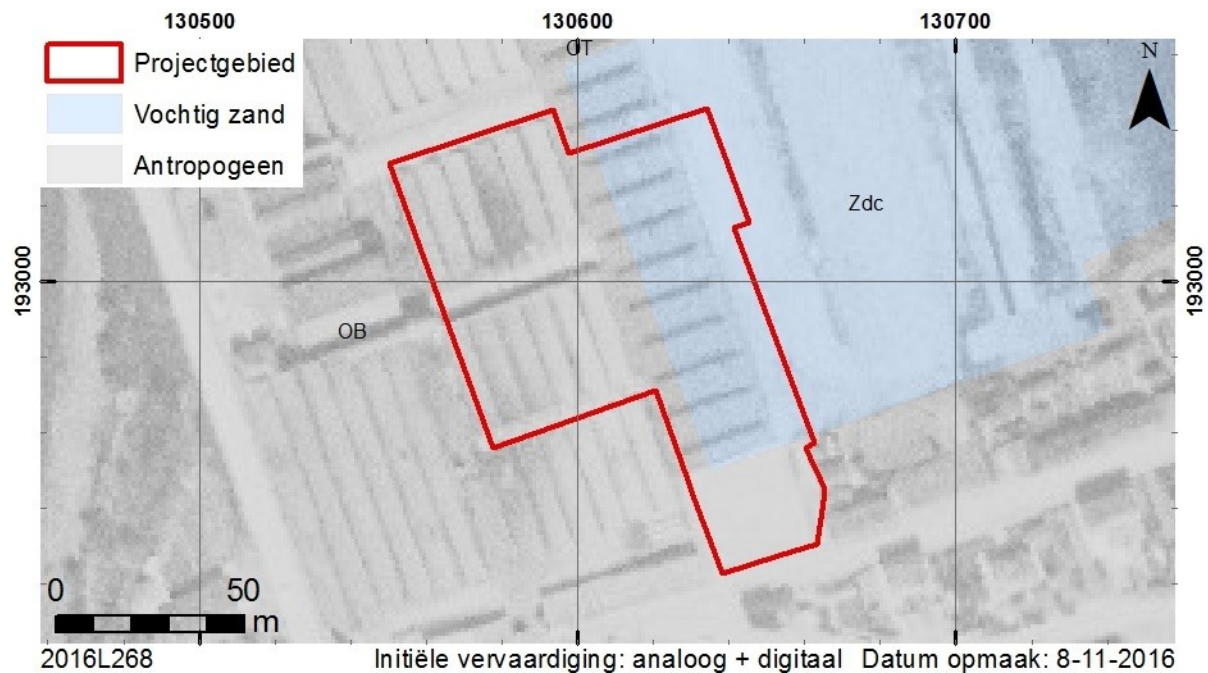

Fig. 27. Synthesekaart.

2.3. SAMENVATTING VOOR GESPECIALISEERD PUBLIEK

Ter hoogte van Kleinzand zal SCI PR3 een commercieel centrum bouwen. In het kader van het bureauonderzoek werd informatie verzameld over de bewoningsgeschiedenis, landschapshistoriek, de topografie, de geologie, het bodemgebruik, de vegetatie, de aanwezige erfgoedwaarden en de historische ingrepen.

De totale oppervlakte van het projectgebied bedraagt 7771,74 m², hierbij zal meer dan 1.000 m² verstoord worden. Het projectgebied is momenteel grotendeels bebouwd. Tot het begin van de 20ste eeuw was het projectgebied in gebruik als landbouwland. Voor 1936 werd er een winkelcomplex gebouwd op de kruising van Kleinzand en Zeelsebaan. Dit werd verder uitgebreid voor 1971. (Aangezien er geen bouwplannen beschikbaar zijn, kan er geen uitspraak gedaan worden over de aard, omvang en diepte van de verstoring.)

Op basis van bodemkundige waarnemingen bij onderzoeken ten oosten van het huidige projectgebied kan verondersteld worden dat er binnen het projectgebied zandduinen aanwezig waren. Deze zandduinen kunnen eventueel geërodeerd zijn door fluviatiele activiteiten maar evenzeer kan een goede bewaring van het originele bodemprofiel niet uitgesloten worden.

De geografische, historische en archeologische gegevens wijzen op een mogelijkheid tot aanwezigheid van archeologisch erfgoed dat mogelijk goed bewaard kan zijn. Om de aanwezigheid hiervan vast te stellen is verder onderzoek noodzakelijk. Concreet gaat het om een prospectie met ingreep in de bodem. Deze prospectie dient uitgevoerd te worden volgens de bepalingen in de Code Goede Praktijk. Concreet betekent dit dat er een minimale dekking van 12,5% moet bereikt worden door middel van sleuven en kijkvensters.

De vraagstelling voor het vervolgonderzoek is gericht op het waarderen van het archeologisch potentieel van het projectgebied. Bij de prospectie dienen eventueel aanwezige archeologische sporen opgespoord en geëvalueerd te worden. Op basis hiervan dienen zones aangeduid te worden die al dan niet in aanmerking komen voor een vlakdekkend onderzoek.

2.4. SAMENVATTING VOOR NIET-GESPECIALISEERD PUBLIEK

In kader van de bouw van een commercieel centrum aan Kleinzand te Grembergen, Dendermonde werd een bureauonderzoek uitgevoerd. Hierbij werden de geografische, historische en archeologische situatie van het projectgebied geëvalueerd teneinde een

inschatting te kunnen maken van het potentieel op de aanwezigheid van archeologisch erfgoed.

De historisch en archeologische gegevens wijzen op een mogelijkheid tot aanwezigheid van archeologisch erfgoed. Op basis van topografische en bodemkundige gegevens kan een eventuele goede of degelijke bewaring van eventueel archeologische erfgoed niet uitgesloten worden. Bij de geplande werken zal de bodem binnen het projectgebied over een oppervlakte van meer dan 1000 m² ernstig verstoord worden, waardoor eventueel archeologisch erfgoed vernield zal worden. Om de aanwezigheid van archeologische sites vast te stellen dient dan ook een voorgaande prospectie met ingreep in de bodem uitgevoerd te worden.

3. BIBLIOGRAFIE

3.1. GERAADPLEEGDE LITERATUUR

- AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2016a: *Grembergen*, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/121695> (geraadpleegd op 4 oktober 2016).
- AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2016b: *Oude Sas*, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/48261> (geraadpleegd op 5 oktober 2016).
- BOGEMANS F., 1996: *Toelichting bij de Quartairgeologische Kaart: kaartblad 23, Mechelen*, Brussel.
- DECONYNCK J. & VERBRUGGEN A. 2010: *Grembergen-Kleinzand: Archeologisch vervolgonderzoek. 18 mei - 17 juni 2010*. GATE rapport, nr. 6, Evergem.
- LALOO P. & BLANCHAERT H. 2010: *Dendermonde-Kleinzand: Rapportage van het archeologisch proefsleuvenonderzoek. april 2010*. GATE rapport, nr. 2, Evergem.
- VAN RANST E. & SYS C. 2000: *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (Schaal 1: 20 000)*, Gent.

3.2. CARTOGRAFISCHE EN ICONOGRAFISCHE BRONNEN

- GDI-VLAANDEREN 2001: *Vectoriële versie van de Bodemkaart* [shapefile], AGIV, IWT, Laboratorium voor Bodemkunde van de Universiteit Gent (GIS-Vlaanderen).
- GDI-VLAANDEREN 2002: *Vectoriële versie van de Tertiaire geologische kaart* [shapefile], MVG-EWBL-ANRE (GIS-Vlaanderen).
- GDI-VLAANDEREN 2006: *Digitaal hoogtemodel van Vlaanderen* [shapefile], MOW-Afd WL, VMM-Afd Water en AGIV.
- GDI-VLAANDEREN 2015: *Digitale kadastrale percelenplannen (AAPD) – AGIV, toestand 01/01/2015* [shapefile] (gedownload op 03/08/2015).
- GDI-VLAANDEREN 2016a: *Centrale Archeologische Inventaris (CAI)* [shapefile]
- GDI-VLAANDEREN 2016b: *Inventaris Landschappelijk Erfgoed*.
- GDI-VLAANDEREN 2016c: *Inventaris Bouwkundig Erfgoed*.

4. BIJLAGEN

- Privacy-fiche
- Programma van maatregelen
- Lijst van plannen, kaarten en plattegronden